

T'i zhvillojmë bizneset duke përkrahur risitë

Filip T. Riker, Ambasador

Këtë javë, me miliona njerëz në 85 shtete të botës, janë duke marrë pjesë në më se 25,000 aktivitete në mbështetje të Javës Globale të Sipërmarrësve. Është një kohë e caktuar në mënyrë të veçantë për t'i inkurajuar njerëzit në mbarë botën, ta festojnë fuqinë e ideve individuale për të siguruar një rritje të qëndrueshme ekonomike. Fondacioni Euing Marion Kaufman nga qyteti i Kanzas Sิตit, të Misurit, në bashkëpunim me Enterprajz UK, e filluan Javën Globale të Sipërmarrësve, me qëllim të njoftesë rrëndësishëmë së marrjes së vendimeve që mund të kenë pasoja; si ato që mund të sjellin suksese dhe padyshim, siç dhe nuk mund të parandalohen edhe vendime që ndonjeherë mund të sjellin dështime.

Java Globale e Sipërmarrësve do t'i bashkojë njerëzit e rinj gjithkund, përmes aktivitetave në nivel lokal, shtetëror, apo ndërkombëtar, të disenjuara t'i ndihmojnë në zbulimin e aftësive të veta si themelues-fillestar dhe inovator. Studentë, mësimdhënës, sipërmarrës, afaristë, punëtorë, udhëheqës të organizatave jofitimprurëse, zyrtarë qeveritar dhe njerëz nga të gjithë lëmitë e jetës, do të marrin pjesë në një varg aktivitetesh – që prej komunikimit elektronik deri tek takimet kokë më kokë, si edhe përmes garave të karakterit gjithëpërfsyrës e deri tek takimet përvendosjen e rrjetit të komunikimit më të afërt.

Synimi është që përmes kësaj iniciative, gjenerata e ardhshme e sipërmarrësve të mund të fryshtohet dhe të fillojë të kërkojë njojuri, aftësi dhe komunikime të nevojshme për themelimin e sipërmarrjeve inovative dhe të qëndrueshme, të cilat do të kenë ndikim pozitiv në jetën, në familjet dhe në komunitetet e tyre.

Maqedonia ende ka ekonomi, përparësítë krahasuese të së cilës mbështeten më tepër në çmimin e ulët dhe në burimet natyrore, se sa në të qenit inovativ. Ne i inkurajojmë njerëzit e kyçyr në afarizëm dhe në qeveri, që në mënyrë të plotë t'i njohin vlerat e investimit në teknologji, dituri, inovacion dhe menaxhment profesional.

Në këtë fryshtësim, unë edhe udhëtova për Vienë, ku fola për Maqedoninë dhe për partneritetin dhe bashkëpunimin Sh.B.A. – Maqedoni, në një konferencë dy ditore kushtuar ndërtimit të bashkëpunimit dhe shkëmbimit të ideve për gjetjen e mënyrave për rritjen e konkurencës dhe të iniciativës së sipërmarrësve në Evropën Qendrore dhe Lindore. Nikoqiri, Këshilli i Afaristëve për Mirëkuptim Ndërkombëtar, ka një përvojë të gjatë në mbështetjen e afarizmit dhe zhvillimit në nivel ndërkombëtar, si edhe ka vendosur një forcë pozitive për ndryshime në shumë shtete. Që nga rënia e Murit të Berlinit, tani e 20 vjet më parë, ky regjion ka realizuar aritje të mëdha. Sido që të jetë, në shumë raste, llogarit këtu edhe atë të Maqedonisë, qeveritë punësojnë më tepër njerëz se sa e tërë ekonomia e vendit në përgjithësi dhe shumë studentë e mbarojnë shkollimin e tyre duke e ndier se ju mungojnë aftësitë dhe vetëbesimi që të fillojnë me ndonjë aktivitet afarist të vetin.

Sekretarja e Shtetit, Klinton, e mbështeti Javën Globale të Sipërmarrësve duke thënë: "Administrata e Kryetarit Obama është e përkushtuar ta mbështesë iniciativën e sipërmarrësve, si në Shtetet e Bashkuara ashtu edhe në shtetet e tjera ku talenti është i përhapur gjërësisht, por mundësitet zakonisht jo... Java Globale e Sipërmarrësve rezaton me një ndjenjë të përgjegjësisë kolektive për të inkurajuar mendjet e të rinjve t'i ndjekin idetë e freskëta dhe t'i çlironjnë që të gjitha potencialet njerëzore.

Shumë nga projektet e Agjencionit të Shteteve të Bashkuara të Amerikës për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) punojnë për të mbështetur iniciativat e sipërmarrësve në Maqedoni. Në industrinë e verës për shembull, ndihma jonë i ka nxitur ambicjet për të prodhuar verë në shishe të kualitetit të lartë. Deri para pak kohe, sasia më e madhe e verës së Maqedonisë shitej me shumicë dhe për një çmim minimal. Tani më ka më se 50 verari të vogla në mbarë vendin, të udhëhequra nga sipërmarrës me vizion dhe disa nga ata janë duke punuar së bashku për të tentuar të krijojnë një brend të verës së Maqedonisë, për të garuar në tregjet ndërkombëtare të cilat gjithnjë e më tepër i risin kërkesat e tyre.

Programet e USAID-it gjithashtu e mbështetën themelimin e Parkut Digital Mediatik (Digital Media Park), kompanitë kyç të cilat punësojnë më se 100 persona dhe të cilët punojnë në projekte të nivelit botërorë, siç është Aviatori, Kompasi i Artë dhe Terminatori 4: Shpëtimi. Puna e tyre i solli Maqedonisë jo vetëm nominimin për Emi dhe shpërblimin Oskar, por gjithashtu mundësoi eksporte të cilat pritet të kapin shumën prej më tepër se një milion dollarë, deri në fund të vitit 2009.

Java Globale e Sipërmarrësve e ka të qartë se pjesë përbërëse e çdo iniciative sipërmarrëse janë si dështimet, ashtu edhe sukseset. Me këtë rast duhet pranuar, që zakonisht më së shumti mësojmë nga dështimet. Për shembull, ky ka qenë rasti me John Bello, i cili në vitin 1995 filloi punën me ndërmarrjen e tij Sauth Biç Beverixh Kompani në Sauth Majami Biç, të Floridës. Edhe krahas popullaritetit të emrave të pijeve që identifikoheshin me vende të popullarizuara, siç janë Nentaket Nektars dhe AriZona ajsed ti, marka Sauth Biç nuk ju pëlqeu konsumatorëve, as edhe komunitetit që jetonte në pjesën e sipërme të Floridës, e cila mban emrin e njejtë. Ai e riorganizoi çasjen dhe rihyri në treg me SoBe, një pije që lavdëronte formulat që përmbanin barëra, një markë energjetike dhe me një ikonë zvarraniku, tanë më të njojur. Bello – tanë i njojur me nofkën “Mbreti Hardhucë” sipas ikonës në emblemën e pijes SoBe – ja shiti ndërmarrjen e tij kompanisë PepsiCo për 370 milionë dollarë amerikan, në vitin 2000.

Bello paraqet iniciativën e sipërmarrësit në dritën më të mirë të tij. Tregimi i tij dhe i shumë të tjerve, e ilustrojnë rolin qëndrorë që luan dështimi në procesin e ndërtimit të afarizmit. Në të vërtetë, mjedis më i përshtatshëm për risi është ai në të cilin njerëzit kanë lirinë që të pranojnë rreziqet, i lejojnë tregut që të marrë vendimet e veta dhe ju jep pronarëve të ndërmarrjeve mundësinë që të nxjerin mësimë nga gabimet dhe t'ia nisin nga e para.

Kulturat që inkurajojnë iniciativën e sipërmarrëse, gjithashtu konsultojnë politikat e qeverisë, praktikat e afarizmit dhe tregjet financiare, të cilat së bashku krijojnë një mjedis të favorshëm për zhvillimin e aktiviteteve afariste. Edhe njerëzit më me guxim dhe që ndërmarrin rreziqe, kanë nevojë të besojnë se idetë e tyre dhe mundi, do ta përcaktojnë fitimprurjen e prodhimeve dhe shërbimeve të tyre. Dështimi mund të jetë i dobishëm, kur shërben si një përvojë për të nxjerrë mësimë, por është i papranueshëm kur rezulton nga favorizimi politik, rregullat jo të qarta, apo nga ushtrimi i korruptuar dhe arbitrar i ligjeve.

Maqedoni ka një kornizë ligjore të zhvilluar mire në linjë me parimet moderne te tregut të lirë dhe me rreguloret e Unionit Evropian. Megjithatë, ajo pëson nga paaftësia që në mënyrë adekuate t'i implementojë ligjet dhe politikat e saj, duke ndikuar kështu në mënyrë negative në sektorin privat. Në Maqedoni, shumë ndërmarrje vendore dhe të huaja, druajnë të investojnë në një mjedis, ku shumë shpesh politikat shihet të kenë ndikim në punën e ndërmarrjeve. Mungesa e transparencës, çështjet e lidhura me të drejtat e pronësisë, implementimi i paparashikueshëm i rregulloreve, përgjigjet selektive nga zyrtarët qeveritarë dhe faktorë të tjerë të ngjashëm, shkaktojnë paparashikueshmëri dhe jostabilitet në aktivitetet e ndërmarrjeve.

Udhëheqësit e mençur politik dhe menaxherët ekonomik, e kuptojnë vlerën e mbështetjes së iniciativës së sipërmarrësve. Mbështetja që në fillim, ofron mundësi për sipërmarrësit dhe familjet e tyre, për të punësuarit dhe për partnerët e afarizmit. Shpesh ata që i shrytëzojnë mundësitë e reja janë gratë dhe të tjerë, që tradicionalisht janë jashtë rrjedhave ekonomike të vendeve të tyre. Sipërmarrësit shpesh kanë lidhje të ngushta me bashkësítë e tyre dhe e japid kontributin qytetar si në promovim të arsimimit, në mbështetje të organizatave bëmirëse, në përmirësim të infrastrukturës lokale, në mbështetje të mbrojtjes së ambientit jetësor, ose në inkurajim të ndërgjegjësimit për mbrojtjen e burimeve natyrore.

Në Maqedoni, atë që dikush e ka lënë si mbeturirë, për dikë tjetër mund të paraqesë një thesar. Pak kohë më parë, industria në rritje e riciklimit morri një shptytje të fuqishme kur Mihail Mateski u këthyen në Maqedoni me një kapital tajvanez, për të hapur punëtorinë e riciklimit të plastikës Grinteh MK. Lidhjet e tija ndërkombëtare me prodhuesit e fijeve sintetike, i siguruan një treg të qëndrueshëm për fjollat e plastikës së ricikluar gjatë kohës së krizës globale ekonomike dhe i mundësuan blerje në vazhdimësi të bidonkave të hedhura të plastikës, në një kohë kur sipërmarrjet e tjera për riciklim po mbylleshin. Ndërmarrja po hap linja të reja prodhimi dhe tani ka 100 të punësuar. Aq më tepër, Grinteh MK qe dekoruar nga Qyteti i Shkupit me një shpërbirim si ndërmarrja më e përkushtuar në mbrojtjen e ambientit jetësor.

Në përgjithësi, ashtu siç i ndjekim mësimet e fituara nga rrënia ekonomike dhe ngadalë e mbledhim fuqinë shptytëse për zhvillim ekonomik, ne do të duhet ta drejojmë shikimin kah sipërmarrësit në shoqëritë tonë dhe ta lirojmë potencialin e krijuar nga përvojat e tyre të fituara së bashku si nga sukseset, ashtu edhe nga dëshimet. Java Globale e Sipërmarrësve na jep mundësinë që të bëjmë vlerësimin se ku gjendemi dhe të shkojmë përpara e ta kthejmë këtë potencial në realitet. Unë shpresoj, se në mënyrë të veçantë shkollat e Maqedonisë, pa vonuar do ta shfrytëzojnë këtë mundësi t'i inkurajojnë të rinjtë të ëndërrojnë për pavarësi ekonomike dhe për mënyrat e transformimit të ideve të tyre në realitet.